

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3,
Negyedévre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

VERES JÓZSEF.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4,
Negyed oldal . . . 2,
Ennél kisebb . . . 1,
Bélyeg külön 30 kr.

Petőfi

Az aszódí ágost. h. ev. gymnasium 1899. szept. 30-án tartott
Petőfi-ünnepélyére.

Irta: Dr. Béri Moravosik Gyula.

Elszállt, eltűnt . . . Mindhasztalan keresték

A legnagyobb költő haló porát;

E nemzet a sötét gyász nagy keresztjét

Haldokló hittel vonszolá tovább.

— De nem gyászoljuk többé már kesergve;

Mert érezzük, mert tudjuk, hova lett:

Nem tűnt el, itt van . . . egy porszem belőle

Betölt minden igaz magyar szívet!

E régi falak közt is itt van újra,

Lelke közöttünk most is átsuhan;

Innen indult ki dicsőséges útja,

Gyermeki hittel, büszkén, boldogan.

Itt élt, itt játszott, futkosott vidáman,

Ily boldog többé tán nem volt soha;

Itt, itt borult rá, szép álmra váltan,

A gyermekévek virágos kora.

Bölcsője itt volt dicső szellemének

Csak itt ért rá tanulni csendesen;

Bús forgatagja rövid életének

Lezajlott aztán olyan hirtelen.

Itt szötte lelke édes álmodással

A boldogító első vágyakat;

S tiszta szívéből büszke áradással,

A legelső dal, az is itt fakadt.

Innen indult ki s köztünk újra itt van

A szabadságnak első dalnoka,

Ki — mint kívánta — a harcok zajában

Meghalt . . . de mégsem halhat meg soha.

A vadcsapat, a zsarnokság ölé meg,

Meghalt, hogy halhatatlanná legyen;

Dicső nevének, tiszta szellemének

Legyen oltár emelve e helyen!

Kiállt egy eszméért meghalni bátran,

Úgy érezett, úgy élt, a hogy dalolt.

Petőfi életében és dalában

Az igazság legszebb összhangja volt.

Reménye, vágya nagy, nemes szívének

A nemzet érzésével összenőtt . . .

Adjunk a magyarok nagy Istenének

Hálát, hogy nemzetünknek adta őt!

Mindnyájunkban van Isten egy paránya,

Melyet jószágos lelkéből adott;

De benned, magyar nemzet Messiása,

Isten tűzéből örök láng lakott.

Dicső szived, hogy utoljára dobbant,

Halálod megváltá e nemzetet;

Megörökitve érzését dalodban,

Népednek így adsz örök életet!

Isten akarta! Ő küldött le hozzánk,

Hogy mindörökre éljen a magyar;

Hogy sorsunk olykor bajt, vizályt ha hoz ránk,

Össze ne törjön a duló vihar;

Hogy lelked lelkünk mindig felemelje,

Hogy mindig itt légy mibennünk, velünk;

Hogy égjen bennünk szived honszerelme,

Mindig magyarok s — szabadok legyünk!

Megeskessük-e azon vegyes párokat, melyek születendő gyermekeiket más egyháznak ígérték oda?

A fenti kérdés, mely e becses lapokban lett nyilvánosan felvetve, s melyhez ugyancsak e lapok hasábjain többen hozzászólottak, immár végleges eldöntés alá fog kerülni. A budapesti esperesség ugyanis a bányakerületi-közgyűlés elé terjesztette elfogadás céljából azon határozatát,

mely szerint az egyházi esketés vagy megáldás megtagadandó az olyan vegyes pároktól, melyek születendő gyermekeiket más egyháznak ígérték oda. E kérdés élénk vitát provocált a bányaknrületi közgyűlésen, míg végre abban történt megállapodás, hogy ezen ügy az egyetemes közgyűlés elé terjesztessék. Hogy az egyetemes gyűlés miként fog dönteni, az még nagyon kétséges, de éppen azért szükséges, hogy a végleges döntés előtt tisztában legyünk azzal, hogy tulajdonképen mit is akarunk?

Itt mindjárt kijelentem, hogy az én felfogásom s meggyőződésem teljesen összevág a budapesti esperesség határozatával s röviden a mellett is szóllalok fel. Igenis tagadjuk meg az egyházi esketést vagy áldást azon vegyes pártól, mely születendő gyermekeit más egyháznak ígéri oda, mert az az evangélikus fél, ki ezt tette, áruságot követett el egyháza ellen; hogyan kívánhatja tehát az elárult egyház áldását? Vagy meg van győződve az illető egyházunk igazságáról, vagy más egyházat tart Krisztus igaz egyházának. Ha az első eset áll s gyermekeit mégis oda ígéri más egyháznak, úgy lelkiismerete ellen cselekedett s e mellett vétkezett születendő gyermekei ellen is, a második esetben pedig lelkében már úgy sem tartozik hozzánk, csak külső kapocs fűzi őt még ide s így egyházunk testén csak holt tag ő, ki a többi tagokat akadályozza, megbotránkoztatja, s melyről a fekély áttérjedhet a test többi tagjaira is. Ha pedig amaz evangélikus fél közömbös s gyermekeit csak azért ígerte oda más egyháznak, mert neki mindegy, hogy mely egyházhoz fognak azok tartozni, akkor ő se hideg, se meleg; az ilyenek szól az irás szava, János jelenései 3, 15—16: „Tudom a te dolgaidat, tudniillik, hogy te sem hideg nem vagy sem hév: vajha hideg volnál vagy hév! Annak okáért mivelhogy lágymeleg vagy, sem hideg sem hév, kiokádlok tégedet az én számból.“ Az ilyen tehát né számítson az egyház áldására.

Azonban azt mondhatná valaki, hogy ez merev álláspont, azonkívül evangélium, protestáns és szeretetellenes. Nézzük meg tehát röviden ezen ellenvetéseket.

Álláspontom nézetem szerint nem merev, hanem csak határozott. És határozottaknak is kell lennünk, mert különben mi lelkészek is a „se hideg se meleg“ elmélet hibájába esünk. Határozottan kell fellépünk azokkal szemben, kik lelki

anyjuk, egyházuk ellen vétnek. Ha hiveink azt látják, hogy hol jobbra, hol balra hajlunk, bizony ez a magatartás mind többet fog arra a meggyőződésre vinni, hogy egyházunkban mindent lehet tenni s mégis jó erangélikus marad az ember. Az egyházi közönynek melegágya a határozatlanság. Azért is ne az egyes lelkész egyéni felfogásának legyen fenntartva az, hogy vajjon az olyan hűtlen evangélikus házasságát megáldja e vagy sem, hanem az egyöntetű határozott fellépés s eljárás céljából igenis szükséges, hogy azt az egyetemes gyűlés határozatilag mondja ki.

De nem is evangélium avagy protestánsellenes az említett esetekben az egyházi esketés vagy áldás megtagadása. Hiszen miről van itt szó? Nemde arról, hogy mintegy a vétket, az egyház elleni bünt ne szentesítsük, ne adjuk az egyház áldását azon tette, a melyből az egyházra csak hátrány származik. A ki az Úrral nem takar, az pazarol; eme pazarolásnak pedig ellen állani kötelességünk. Az egyházi áldás megtagadása nem akar más lenni, mint a fegyelem egy része; egyházi fegyelem pedig nem evangélium ellenes, de sőt annak szellemében van. Az őskereszténység-nél megvolt az, az apostolok is gyakorolták s annak gyakorlását meghagyták olyanokkal szemben is, kik megbotránkozást okoznak az egyházon belül. A mi pedig nem evangéliumellenes, az protestánsellenes sem. Igenis, az evangélikus egyház a szabadság egyháza, de nem a szabadosságé. Tévúton jár az, ki azt hiszi, hogy a mi egyházunk szabad szellemével csak a fegyelemnélküliség fér meg. Hisz így oldott kéve lennénk, a melyből az egyes kalászok lassankint kihullanak, elvesznek. Itt is szükséges a fegyelem, s a mi szabadságunk épen abban van, hogy az egyes már maga magát is fegyelmezi. A ki pedig önmagát fegyelmezi, annak nincs semmi ellenvetése az általános egyházi fegyelem ellen sem; a ki pedig ezen szabadságra az önfegyelmzés útján még nem jutott, annak meg szüksége van az általános fegyelemre. Már az Augustánában megtaláljuk az egyházi fegyelem legfőbb fokát is, midőn a jogot megadja: *impios, quorum nota est impietas, excludere a communione ecclesiae, sine vi humana, sed verbo.* Ha tehát a többre jogot ad, nem ad e a kevesebbire is? Evangélikus egyházunkban a fegyelem kezdetben gyakoroltatott is, sajnos, nagyon sajnos, hogy az majdnem teljesen megszűnt, mert immár ennek hiányában sok te-

kintetben szabadosság kapott lábra. A mai kor int bennünket, hogy a mit egyházunk elveszített, az egyházi fegyelmet hozzuk, természetesen azt a mai kor hibái, bűnei, tévedéseire alkalmazva. Igaz, hogy az evangelium, Isten ígéje már magában véve is ilyen fegyelmi eszköz is, de ha süket fülekre s eltompult szivekre talál, szükséges éreztetni is a vétek következményét. Ezen egyházi fegyelem egyrésze az is, hogy ne eskessük meg azon vegyes párt, mely gyermekeit más vallásnak ígérte oda. Igenis, Isten ígéje s cura pastoralis által igyekezzünk mindenképp annak lehetőségét megakadályozni, de ha ez eredmény nélkül lenne, úgy lépjen a fegyelem érvénybe. És én itt egyúttal őszintén megvallom, hogy az egyházi fegyelmet kiterjeszteném azokra is, kik házasságukat egyházilag is meg nem kötötték. Az ilyen egyéneket elhalálozásuk esetén imával eltemetném, de halotti beszédet nem tartanék felettük, mert a kinek az egyház nem kellett akkor, mikor életében oly fontos lépést tett, annak halála után se kell az, valamint házastársa is megvetette volt Isten ígéje: s az egyház áldását.

Végre a szeretettel se ellenkezik, ha az egyházi esketést vagy megáldást megtagadjuk az olyan pártól, mely születendő gyermekeit más vallásnak ígérte oda. Nem igazi szeretet az, mely nem rója meg a hibát, hanem mintegy eltakarja. A szeretet is gyakorol fegyelmet és pedig abból a célból, hogy annak használjon, a kit szeret. Vajjon melyik anya szereti igazán gyermekét, az-e, ki gyenge szeretetből gyermekének mindent elnéz, vagy az, ki gyermekét fegyelmezés folytán igyekszik a rossztól visszatartani? Nemde az utóbbi jobban gondoskodik gyermekének jövőjéről. Egyházunk szeretete gyermekei iránt se lehet oly vak és gyenge, hogy beleegyezzék gyermekének oly lépésébe és tettébe, mely annak s övének csak árthat. A szeretet szükség esetében szigorú is tud lenni, annélkül, hogy ez által megszűnnék szeretet lenni, a minthogy Isten is megfenyít minket s ő mégis a szeretet marad. Mi sem akarunk az egyházi áldás megtagadásával mást elérni, mint azt, hogy az illető evangelikus fél hibáját belássa s másként intézkedjék, s ha ezt még sem teszi, úgy legalább mások okulnak az áldás megtagadásán.

Ne féljünk annyira az egyházi fegyelem gyakorlásától, az nem árthat, hanem csak használhat evangelikus egyházunknak. Az én szerény véle-

ményem tehát az, hogy az egyházi fegyelem minél előbb behozandó.

(Franzfeld.)

BOHUS KÁROLY
evang. lelkész.

Az egyházi anyakönyvek vezetéséről a polgári anyakönyvek behozatala óta.

Felolvasta Hörk József theol. akadémiai r. tanár, a dunánin-neni egyházkerületi lelkészi értekezleten, Pozsonyban 1899. aug. hó 22-dikán.

Mélyen tisztelt értekezlet!

Főtisztelendő D. Baltik Frigyes püspök úr Ő méltósága felszólított engemet: legyek az imént hangoztatott kérdésnek, t. i. „az egyházi anyakönyvek vezetéséről a polgári anyakönyvek behozatala óta“ szóló kérdésnek ezen értekezleten előadója. A milyen nehéz e kérdés, — én a megtisztelő felszólítást mégis oly örömet fogadtam el, mert meg vagyok győződve, hogy e téren egyházunk érdekében valamit tennünk kell, — egyházamat szolgálni pedig, — már a mennyire tölem telik, — szívesen akarom és akartam mindenkor.

Nehéz e kérdés azért, mert a nehézségek, melyek ezen kérdésből származnak, az úgynevezett egyházpolitikai törvényekben gyökereznek. A törvényekkel szemben pedig meg vannak kötve kezeink. A törvény — törvény és feltétlenül parancsol! Vele szemben csak egy kötelességünk van, — engedelmeskedni. Van ugyan egy jogunk is a törvénynyel szemben, t. i. egy más törvény által adott jogunknál fogva arra törekedni, hogy ezen törvény, annak rendje és módja szerint, — tehát törvényes úton, — változtattassék vagy szüntetessék meg.

De hát ki akarna a revisió kétes és reánk protestánsokra nézve, — tekintve, hogy azt épen régi elleneink sürgetik legjobban, — és ők tudják miért, — veszélyes útjára lépni?

Én ugyan őszintén és nyíltan vallom, hogy az úgynevezett egyházpolitikai törvényjavaslatoknak mindenben és így p. o. — mint azt annak idejében, mint az ev. tiszai kerület közgyűlésének tagja, — szavazatommal is bizonyítottam, — többek között nem voltam híve és ma sem vagyok híve az 1868-iki 53-dik t. cz. 12. § a megváltoztatásának, — mert azon elvnek, — mely ezen

§-ban sanctióját lelte volt, — diadalra emelése hazánk legkiválóbb fiainak, köztük a nagy Deák Ferencznek is hosszú és nehéz küzdelmeibe került és azon elvnek gyakorlati életbeléptetése, — törvény útján való szentesítése, egyházunk egyik legfőbb biztosítóka volt, — és a mig lehetett, szerény körömben mindent elkövettem, — hogy az meg ne történjék, — de most, mikor már az 1894-dik évi 32-dik t. cz. 1—4. §-a a gyermekek vallásáról másképen intézkedik, — meghajlom a törvény előtt és az orvosságot más úton keresem.

Legelől is megjegyzem, hogy azok, protestáns egyházunk azon férfiai és pedig mondjuk vezérférfiai, — kik akkor, a keletkezésben lévő törvényekkel szemben helyeslő álláspontot foglaltak el, nem azért nyugodtak meg a leendő törvényekben, — mint ellenfeleink túlozva mondani szokták, — nem azért „adták el egyházukat,“ — mert azokat a törvényt egyházunkra nézve kívánatosaknak találták, hanem azért, mert ezen törvényjavaslatok pártolása, vagy legalább nem akadályozása ellenértékeül, olyan kilátás nyújtott nekik, mely az ezen törvényekből egyházunkra háramló esetleges károknak eltávolítására igen alkalmasnak látszott — és valóban igen alkalmas is! T. i. az 1848 diki 20 dik t. cz. életbeléptetése s az evangélikus, illetve protestáns egyházaknak megfelelő. — őket a jog s a méltányosság szempontjából teljesen megillető állami dotationnak, akár évi nagyobb segély, akár egyszerre leteendő nagyobb tőkealap — alakjában való megadása. Ez azon ár, — melyen, — mint azt az ellenszenves, — nem akarom mondani ellenséges, — pápista (— nem róm. kath., de túlzó pápista!) lapok akkor irták, „eladták a protestánsok egyházuk biztosítékait!“

És valóban az úgynevezett egyházpolitikai törvényekből reánk protestánsokra háramló nem kedvező eredményeknek, folyományoknak egyik leg-hatalmasabb ellenszere volna az, — ha egyházunk az azt ölt anyagi gondok, — mondjuk az inség és nyomor karjaiból kiragadtatnék!

Most egyházunk. — mint valamely újkori lelánczott Prometheus, — küzd a szegénység bilincseivel, — melyek miatt egy szabadabb lépést sem tehet, — erejének kifejtésére képtelen; — sőt kénytelen elnézni azt is, mint mondják fel egyes tagjai a szolgálatot, mint hülnek, hidegednek, — hidegülnék el egyházunktól, — sőt mint vesznek el nagy arányokban örökre!

Vennék csak le e lánczokat egyházunk még meg nem merevedett tagjairól, még élő testéről, — meglátná a világ: mire képes egy olyan ép organismus, melyet az evangélium szelleme hat át, hiszen jól mondja erről Pál apostol Róm. 1, 16 — az „az istennek hatalma, minden hívőnek üdvösségére“ s tehát a hívők egyetemének, az egyháznak is szerencsés és boldog felvirágzására.

Legelső teendőnk tehát az volna, hogy igyekezzünk megkapni ezt az ellenértéket és azt az országgyűlést, melynek többségéből azon kormány kikerült, melynek elnöke ezt kilátásba helyezte, meggyőzni róla, hogy e nélkül megfulladunk az ellenséges áramlatok: a gyermekeknek a megegyezések útján való elvesztése, majd azt mondtam „elmegegyezése,“ útján; — egyházunk tagjainak a secták: baptisták, nazarénusok és a socialisták, (mert ezek is „a vallás egyéni dologgá való tevését“ hirdetik,) által való megpusztítása, kevésbítése; intézményeinknek az anyagi szükség folytán való elcsenevészése által. — Megfulladunk ezen áramlatokban — s azok sáros habjai — nemso-kára elnyelnek, eltemetnek bennünket! — Fájdalom, ezt kétségbevonhatatlanul mutatja a kérlelhetlen — statistika!

Jól tudom és hálás szívvél méltánylom, sőt köszönöm hazánk jelenlegi kiváló, nagyérdemű és valóban méltányosan, nemesen gondolkozó cultus ministerének egyházunk érdekében tett több intézkedését, milyen: a papi fizetések kiegészítése, — az államsegély megemlése, — az iskolák államsegélylyel való támogatása, — mert ezekkel ezen cél felé törekszik, — ezek ezen ellenérték egyes részleteit képezik; — de „quid hoc ad tantam sitim?“ — kiálthatjuk az óriási szükséglet láttára! — Nekünk az egészre van égető szükségünk; — az orvosságot nekünk nem kanalan-ként, — de rögtön, teljes mértékben kell kapnunk, — mert különben egyedüli biztos segítőnkhez, mennyei Atyánkhoz, kell kiáltanunk: „Segíts Uram, mert elveszünk!“ . . .

Ez volna tehát az első és fősegítség emberi részről, t. i. az 1848 diki 20-dik t. cz. teljes életbeléptetése reánk nézve, — a mí javunkra. — Ez — azt hiszem — nagyban és egészben segítene rajtunk s azért kérnünk kell azt!

Ennyit akartam az újabb viszonyokról, törvényekről általában megjegyezni!

Mivel azonban bajunk ezen gyökeres gyógyításához, legalább egyelőre, nincs reményünk és

mivel nem is egyházunk összes bajait akarjuk itt szellőztetni, hanem csakis azok egy részével behatóbban foglalkozni! Lépünk közelébb tárgyunkhoz és nézzük, hogy a polgári anyakönyvvezetésből és az azzal kapcsolatos dolgokból egyházunkra kiáradó hátrányok miképpen volnának elenyészthetők s illetve: miképpen kellene esetleg változnia a mi egyházi anyakönyvvezetésünknek, hogy az továbbra is szolgálhasson egyházunknak?

Tagadhatatlan dolog, hogy midőn a tridentinai zsinat a szülöttek, eskettek és később a tartományi zsinatok az elhaltak anyakönyvbe vezetését a lelkészeknek kötelességévé tették, — fontos egyházi érdekek megóvását, — mondjuk szolgálatát bízták rájuk. Ezért vették át eleink az evangélikusok, a protestánsok is, legelől 1533-ban Nürnbergben, ezen üdvös szokást! — És később, midőn az állam az anyakönyvek végtelen fontosságáról meggyőződött, ezért vette gondozása és legutóbb teljes mértékben való szabályozása és vezetése alá azokat! — És az állam e tekintetben csak a maga jogával élt! — Hiszen ő a jog, a törvény őre! — Neki kell mindazt ellenőriznie és szabályoznia, a mi polgárainak jogi viszonyait befolyásolja, meghatározza!

Mivel azonban az állam az egyházi anyakönyveknek, ekképen nálunk legutóbb az 1827-diki 23-dik t. cz. és főleg az 1878 diki 5-dik t. cz. 397-dik § a és az idevágó kormányi, ministeri rendeletek útján (főleg az 1818. apr. 7 diki kelt 9449. sz. a. rendelettel,) 1872. máj. 4. 10,696. sz. a., 1876. 17,134. sz. a., 1879. jan. 12. 889—78. sz. a. (és 1869. márcz. 11. 1940. sz. a. rendelettel a névváltoztatásokra nézve) — az egyházi anyakönyveknek polgári-, állami-, jogi hatályt tulajdonított és épen csakis azért tekintette azokat közhiteľű okmányoknak: — most, hogy ezt a jogi értéket megvonta tőlük, — mi maradt meg? — Mondjuk meg nyíltan és egyenesen: az egyházi anyakönyvek elvesztették jogi jelentőségüket és most már csak pastorális jelentőségük van!

Mi következik ebből?

1. Először következik az, hogy most már ezen szempontból vezetendők az anyakönyvek, tehát esetleg ezen szempontból, ehez képest módosítandók is.

Az eddigi rovatok inkább statisztikai és főleg jogi természetűek voltak. Most ezen természet,

ezen jelleg, átszállott a polgári anyakönyvekre s az egyháziaknak — megmaradt — az úgynevezett „Seelen-register“ jelleg, melyet már a r. kath. egyház régebben is fontosnak tekintett, midőn „De statu animarum“ kívánt kimutatást és melyet a mi protestáns egyházunk egyes egyházi és világi hívei is régebben szorgalmaznak már: Egyházi törzskönyvek czimén, melybe minden egyházilag fontosabb családi adat, a hívek minden előfordulós a lelkipásztori gondozás tekintetéből fontos, életviszonya, körülményeinek, állapotának változása bejegyzendő volna.

2. Következik másodsor az, hogy fokoznunk kell a lelkipásztori gondozást a pastoralis curát. Mert az tagadhatatlan, hogy az által. hogy a törvény az anyakönyveket kivette a lelkészek kezéből, egy hatalmas lelkipásztori eszközt vont el hatalmuk alól. A lelkész az anyakönyvbe tktatáskor a család viszonyairól értesülhetett, azokra a maga befolyását gyakorolhatta. Igaz ugyan, hogy még mindig megmaradt azok erkölcsi, mondjuk egyházi jelentősége s ezen jelentőségüket a lelkész a hívek előtt ki is fogja emelni, — de tagadhatatlan, hogy a mai körülmények között kétes azoknak teljessége, minden irányban való hitellessége, pontossága, mert a lelkészeknek, a mint ma a dolgok állanak, nincs módjában minden hozzájuk, beléjük tartozó adatnak megszerzése.

Természetesen helyes dolog lett volna, ha az állami, a polgári anyakönyvvezetők köteleztettek volna minden egyes tételnek, adatnak az illetékes lelkészszel való közlésére — és tudjuk, hogy egyházi főhatóságunk, az egyetemes gyűlés, tett is lépést e tekintetben és fölkérte a kormányt az 1896-iki közgyűlésből az ez iránt való intézkedésre. Azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1898. szept. 7 én 3052. elr. sz. a. — mint az egyetemes gyűlésünk 1898-iki közgyűlési jegyzőkönyvének 91-ik pontja mutatja, — ezen kérelem teljesítését megtagadta.

Már most mi folyik ebből? — Az, hogy az egyes anyakönyvi tételekről a lelkészek csak a tanúsítványok útján, melyek minden egyházilag fontos kérdésre nem, — de csak a száraz tényekre terjednek ki, — vagy pedig csak a hívek előttök tett nyilatkozataiból értesülhetnek. Hogy ezen az úton teljes és pontos értesülésök nem lehet, — az bizonyos! Azon út pedig, — melyre a fentebbi rendelet a lelkészeket utasítja, — midőn azt mondja: „az anyakönyvbe az anyakönyv-

vezető feiügyelete mellett bárki díjtalanul betekinthez, a lelkészeknek is módjukban van meggyőződnie arról stbi, tehát a lelkészek is betekintheznek, ha arra szükségök van, — el nem fogadható! — Mert, hogy tegyék azt? — Minden egyes előforduló esetről szaladjanak az anyakönyvvezetőhöz? — Ez állásuk méltóságával meg nem fér! — Ujdondászok, „fuss-ide — fuss-odá“-k csak nem lehetnek? Hosszabb időközökben: félévénként, vagy egy évenként tegyék? — Hiszen az illető adat elavulhat a lelkészi gondozás, a cura pastoralis, az egyházas élet szempontjából már egy hónap, sőt egy hét alatt is! És azután: — milyen szemmel néznék őket az anyakönyvvezetők, — kiknek ez úton szabad idejüket rabolnák? — Nem tekintenek-e őket nyügnék? — Bizony-bizony megmorognák zaklatásukat, lábatlanzkodásukat.

Ha meg az anyakönyvvezető, illetve a gyermekek vallására vonatkozólag, a megegyezésekre nézve a közjegyző vagy más hatóság által kiadott hiteles kiadvány útján kívánnak értesülni: „felszámítható díjakat“ kell fizetniök. — Honnan vegyék erre a pénzt?

A kormány pénzügyi tekintetekből nem kötelezheti az anyakönyvvezetőket az állandó, minden egyes esetről szóló, az illetékes lelkésznek szánt értesítések kiadására — és e tekintetben az ő szempontjából igaza van; — a lelkészek meg, nem fizethetnek „felszámítható díjakat“ — és nekik még inkább van igazuk!

Mi folyik már most mindebből? — Mire int bennünket mindez? Arra, hogy számoljunk az adott viszonyokkal, — vegyük azokat úgy, — a hogy vannak, — és rendezkedjünk be azokhoz képest!

Nekünk első sorban arra van szükségünk, hogy hivesek megmaradjanak, — másodsorban pedig és főleg, hogy azok egyházunk hű és igaz tiai legyenek.

E tekintetben — a rendes lelkészi, papi teendőkön kívül — két út áll előttünk, mely e szent célnak elérését, — emberileg szólva, — biztosíthatja. — Nem ok nélkül mondja az imént idézett miniszteri leirat is ezt: „Egyébiránt az egyes felekezetbeli lelkészek a cura pastoralisból eredő kötelességöknek e téren az állami közegek igénybe vétele nélkül is megfelelhetnek!“ . . . .

Igen, — mert mint mondám, — két út áll

előttünk, a lelképásztori, lelkészi, papi kötelességek rendes és pontos betöltésén kívül s ezen két út a 1) hitébresztés és az 2) életellenőrzés — útja. A mi már először:

1) a hitébresztés útját illeti, erre nézve megjegyzem, hogy ez két ágazattal bir, t. i. a) a kegyes összejövetelek és b) az egyesületek alkotásának ágazatával.

a) a kegyes összejövetelek alatt értem a már az iskolát végzett ifjúságnak: a) imaórákra való gyűjtését (a rendes egyházi imaórakon kívül!), legalább szombaton délután a munka végeztével, az egy heti munkában tapasztalt isteni segedelem megköszönésére — és legalább hétfőn kora reggel a heti munkához az isteni segedelemnek kikérésére; b) egyházi énekorákra, vagy egyházi dalárdákba gyűjtését, a milyenre nézve Farkas József rimabrézói evang. tanító pompás példát nyújtott s a milyen nemcsak a résztvevőkre hat, mert hiszen a mi pompás, a mi nagyszerű egyházi énekeink valóban meghatják, megnyerik a lelket és áll a szó: „die deutsche evangelische Kirche hat ihre Grösse ersungen,“ — de hat a gyülekezet templomi éneklésének is emelésére, széppé, fenségessé való tételére is, — és legalább egy esti órát hetenként talán mégis csak lehetne szakítanunk a magunk és főleg a serdülő ifjúság idejéből; — de és főképpen: c) az olvasóvasási órákra való egybegyűjtés útján épülne egyházunk növekedő közönsége, ifjúsága; mert „az Urnak törvénye tökéletes, megeleveníti a lelket.“ Zsolt. 19, 8. és ama szent igék már világokat változtattak meg és világokat változtathatnak meg! — Ez egyúttal, — a rendes szentírás magyarázatok mellett, — a leghatalmasabb fegyver is volna különösen azon sectákkal szemben, melyek ezen az úton rongálják, pusztítják anyaszentegyházunkat! A mi már

b) az egyesületeket illeti, itt első sorban az — a) olvasóköroket értem. Egyházunk — hála istennek! — már nem szűködik sem olyan folyóiratok, lapok, sőt könyvek és pedig mind a három nyelven írott lapok és könyvek nélkül, — melyek az evangelikus egyházhoz való tü ragaszkodásra tanítanak, buzdítanak, lelkesítenek! Egy-egy jó könyv, egy-egy heti olvasóra bizony-bizony csodákat mivelhetnek! — De idevalóknak és különösen fontosoknak ta-

lálom: a c) legényegyleteket is! — Lám a külföldi evangélikusok ezeknek fontosságát már régen belátták és lám magyar róm. kath. testvéreink mi mindent vittek már keresztül a kath. legényegyletek útján, melyek újabb időben gomba módra szaporodnak! 1877-ben Lipcsében, én is részt vettem az „Evangelisches Vereinshaus“ igazgató lelkészének vezetése alatt álló „Evangelischer Jünglings — Verein kirándulásain. — Befejezett, bevégzett munka után, az esti órákban, valláserkölcsi szellemű társalgással fűszerezett, kedélyes séták voltak azok. A pohár sör sem zavarta azok komoly hangját, komoly irányát! Miért ne lehetne nálunk is egy-egy estét ilyen irányú szellemi munkára áldozni? — De legfontosabbnak találok ezen a téren a — d) leányegyleteket. — A kié a nő szive, — azé a jövő! Régi igaz szó ez! — Igyekszik is minden felekezet a nőket megnyerni a maga ügyének! Nézzük csak a római katolikusokat, mennyi mindenféle egyházi egyesület igyekszik őket az egyház munkatársaivá tenni!? Kezdve: a szent sziv, a Mária, az olvasó — rosarium — egyesületeken, — le egészen a testvérületekig, a quasi regularis szürke nénék, angol kisasszonyok stbiig, sőt a nőszervezetekig! — És egyházunk is belátta a nők egyházi — munkatársi fontosságát és építi a nőnevelő, nőképző intézeteket, sőt állított nőegyleteket és leányegyleteket is! — Csak kár, hogy ez utóbbiak főleg a szegénységen való segítség czéljából sok pénzgyűjtéssel vannak terhelve! — Az általam ajánlottaknak nem ez, — de a kedélyes, valláserkölcsi társalgás, érintkezés útján való egymással összeforrás, testvériesülés és az egyházhoz való szeretet, ragaszkodás életelemmé, az élet levegőjévé való tétele volna — a főczélja. Ezen kétféle leányegylet bátran fönnállhatna egymás mellett! — Az általam contepláltak inkább vallás-erkölcsi. — ha úgy tetszik, egyházi leánytársalgó — körök volnának!

Hogy milyen hatalmas ellenszerei volnának ezen legény- és leány-egyletek az egyházunkat rabló „megegyezéseknek,“ az egyházunktól való elidegenedés“-nek, — nem szükséges bővebben, — ezen körben, — rajzolnom. Hogy a lelkész, ki ezen az úton valóban megérdemelné az egyletek tagjaitól a „szent atyám“ elnevezést, mennyit tehetne ezek által egyháza szent érdekeinek megóvására, — biztosítására, — azt sem szükséges részleteznem.

(Folyt. köv.)

A tiszánimeni ev. ref. kerület közgyűlése élénk vita után nagy küldöttséget bocsát a miniszterhez s az országgyűlési pártokhoz, hogy a vidéki jogakadémiákat fenyegető min. terv következményeire felhívja figyelmüket.

Az anabaptista ügynökök már Erdélyben is kezdik terjeszteni az „igaz hitet.“ Kolozsvárott Szent István napján volt az első baptista keresztelés viz alá merítéssel. Mintegy százötven magyar földmives jelent meg Méra, Vista és Mákó községekből. Kilencznek nem volt kedve, hogy a hűvös estén a hideg víz alá merüljön s ezeket majd tovább bátorítják a német baptista térítőik.

Változások a felső-lövői ev. tanintézetek tanári karában. Nyugdíjaztatott: Eitner János és Forberger Lajos. Elment: Knóbel Ottó, Rakottyay László és Klemens Traugott. Utóbbi eperjesi tanárrá nevezetett ki. Ujjonnan alkalmaztattak: Simonyi Ernő, Soltész József és Schmidt Frigyes. Az énektanárt ideiglenesen Zemle János tanító helyettesíti. — A dunántúli ev. kerület Kőszegen tartott közgyűlése megengedte, hogy a felső lövői hat osztályú gymnasium nyolcz osztályúvá tétessék.

A derencsény-pápocs-esztrényi (Gömör-megye) ág. h. ev. egyház f. é. aug. hó 20-án örömmünnepet ült. E napon tartotta a templom fennállása 100-ik évfordulójának ünnepét, mely egyidejűleg az ezen alkalomból újonnan épített szép és díszes oltár felszentelésével volt egybekötve. De az egyház nemcsak új oltár építésével, hanem az egész templom belső renoválásával is akarta emlékezetessé tenni a napot. Az új oltárt felépítvén és a templomot belsőleg renoválván, ezen munkával folytatta az egyház külső berendezésének, nevezetesen az egyházi épületek jókarban tartásának már évekkal az előtt megkezdett s most már majdnem teljesen befejezett munkáját. Minden épülete rendben van. Buzágh István jelenlegi lelkész, a kinek itteni 14 évi működése óta igen sok követésreméltó újítás történt, nevezetesen a paplakot teljesen rendbe hozta, a papi fizetést rendezte, Esztrény és Pápocs nagyon kicsi filiáiban iskolát és imaházat építtetett, s működésének idejéhez s nevéhez lesz kötve az anya és a filiabeli tanítók fizetésének javítása s rendezése is, most sem kímélt időt, fáradságot és áldozatot, hogy az egyház az új oltárt felépíthesse, szép oltárképet szerezhessen, a templomot renoválhassa s maga az egyházi ünnepély is méltóképpen s szépen sikerüljön. Szép törekvésének meg volt az eredménye. Jóval az ünnep előtt ő maga Hrvol Dániel derencsényi tanítóval a templom, nevezetesen az új oltár czéljaira az anyában és a két filiában szép összegeket gyűjtött, a hivek össze

rakták filléreiket, felépült a szép, diszes oltár s megszerzetetett a Krisztus alakját ábrázoló új, művészi kivitelű, szép oltárkép is.

Már a ritka ünnep jelentőségénél fogva, de a szétküldött nyomtatott meghívók folytán is várni és remélni lehetett, hogy igen sokan jönnek el az ünnepre. Meghívtak és vártak sokat az előkelő úri osztályból is, de az egyház nagy sajnálatára ezek közül bizony egy sem jött el. Maga az egyház felügyelője: Draskóczy László, a rima-szécsi járás főszolgabírája állítólag — legalább úgy értesültem — családi gyász miatt nem jelenhetett meg az ünnepen, mely vendégeknek elmaradása bizony elég kellemetlenül érintette az egyházat s az ünnepen részt vett közönséget. Szeretjük azonban hiinni, hogy a meghívott s várt többi előkelő úri vendégek is csak esetleg közbejött fontos akadályok miatt nem jöttek el. Az egyházi ünnepély azonban így is elég jól és szépen sikerült. Jelen voltak mások igen sokan: az anya és filiabeli híveknek nagy sokasága s vidékről, közelebbi és távolabbi helyekről számosan. Az ünnepély fényét emelte Terray Gyula gömöri főesperes jelenléte, a ki az új oltárt szentelte fel, a ki sok bokaos teendője s roppant nagy sokoldalú elfoglaltsága mellett, mely nyugalomra szánt éjjelét is nappallá teszi és tudott magának szakítani annyi időt, hogy a Rozsnyótól elég messze fekvő Derencsénybe eljöhessen s buzdítsa és serkentse a tót ajkú, de Buzágh István lelkész testvérünk működése óta hazafiasan gondolkozó híveket egyház és hazaszeretetre.

A selmeczbányai ág. hitv. ev. lyceumba beiratkozott az 1899—1900 ik tanév elején 412 tanuló és pedig a főgymnasiumba 401, a tanítóképzőbe 11. Osztályok szerint: I. oszt. 70, II. 34, III. 60, IV. 43, V. 43, VI. 57, VII. 55, VIII. 39, összesen 401. Tanítóképzőbe I. évf. 5, II. 2, III. 4, IV. — összesen 11. Vallás szerint a tanítóképzőben mind ág. hitv. ev. A főgymnasiumban van ág. hitv. ev. 188, ev. ref. 30, unitárius 2, róm kath. 125, izraelita 56. A 194 felső gymnasiumbeli tanuló közül görög-pótló tárgyakat tanulja 82. Ismétlő 28.

Soósi és egervári báró Sólmosy Ödön úr főrendiházi tag, a porosz Johannita rend lovagja, a fehérkomáromi ág. h. ev. ker. egyházmegye felügyelője, a nevezett egyházmegye lelkészi nyugdíjintézetének javára mindaddig, míg felügyelői hivatalát viselendő, évi száz koronát ajánlott fel. E nagylelkű adományért e helyen is hálás köszönetet mondunk.

Az egyetemes gyámintézet szarvasi gyűlésén dr. Baltik F. püspök és elnök jelentéséhez felszólalt Krupecz István lelkész, kijelentvén, hogy nem veheti nyugodtan tudomásul a közgyűlés a jelentés azon részét, mely gr. Zay Miklós-nak felügyelővé történt megválasztásáról szól,

mert az annak idején a közhiedelem szerint reversalist adott gyermekeire nézve, hogy őket r. katolikusoknak neveli. Egyenesen fel kellene hívni Zay Miklós grófot, nyilatkozzék: igaz-e ez vagy nem? Dr. Baltik püspök azt felelte, hogy e kérdés nem tartozik a gyámintézet közgyűlésére; egyébiránt ő úgy tudja, hogy Zay gr. evang. hitben nevelteti fiát, és evang. teológust keres most is nevelőnek. — Már máskor is kifejeztük véleményünket, hogy ideje volna ezt a kérdést tisztázni. Ennek egy módja van: nyilatkozzék maga Zay M. Ha nem adott: rendben van a dolog. Csakhogy akkor valószínűleg már régen nyilatkozott volna és elnémitotta volna a panaszokat. A püspök válasza nem tisztázta ezt a kérdést; mert az a kérdés: adott-e Zay gr. reversalist vagy sem? nem pedig az: evang. vallásban nevelteti-e a fiát vagy sem? A törvény szerint, ha adott is reversalist, az érvénytelen, s fia evang. vallású, tehát abban kell nevelni, — csakhogy a reversalis adása tény lehet és tény marad, olyan tény, melyet a ki elkövette, legalább annyi tapintatot tudjon, hogy ilyen tény elkövetése után ne akarjon az evang. egyházban vezérszerepet nyújtó egyházi állásra jutni. Mindenesetre nehéz helyzet rá nézve, hogy ígéretét szegje-e meg vagy a törvényt.

A Luther-társaságnak Szarvason tartott gyűléséről pötlőlag el kell még egyetmást mondanunk. Általános megütközést keltett, hogy Bachát D. alelnök tótul ismertette a társaság tevékenységét, ismertette olyan tót nyelven, a milyent az alföldi tót lelkészek is csak kevéssé, a szarvasi tót nép pedig alig-alig ért. E fölött egy a vélemény a szarvasi meg a megyei lapokban. Maguk a tót földművesek nyilatkoztak így: kár, hogy nem magyarul beszélt, jobban megértettük volna. A kik ott voltak az estélyen, azok mind tudtak magyarul, de csak kis részük tudott tótul. Szükség tehát éppen nem volt a tót nyelv használatára, ártani azonban mégis ártott az ott fennforgó körülmények között. Sajnos, hogy az ez irányú előzetes figyelmeztetést nem vette tekintetbe az elnökség. A Luther társaság közgyűlése elfogadta Majba Vilmos budapesti középiskolai vallásnár indítványát, mely szerint a társaság kiadványait ezután nem Kókai L. könyvkereskedő, hanem egyházi férfiú kezelje; erre vállalkozott is fölkérés folytán maga az indítványozó, s reméljük, hogy a kiadványok az új rendszer mellett ezután jobban is kelnek (az elárusítók százalékot kapnak) s nem a raktár számára jelennek meg a munkák, mint eddig. Elfogadta a közgyűlés azt a javaslatot is, hogy tankönyvek kiadására ezután nagyobb gondot fordít; ennek is bizonyosan meglesz a jó eredménye az evang. tankönyvek szellemében és hatásában, de meg a társaság bevételeiben is. Érdekes vitát keltett az „Evang. Családi Lap” ügye

KÜLFÖLD.

is; ez a lap ötödik évfolyamában jelenik már meg a Luther-társaság költségén, s még máig sem tudott 500 előfizetőt sem megnyerni, s a társaság ezért évenként mintegy 700 forintot fizet rá; tehát minden előfizetőre mintegy másfél forintot. Ezt a társaság nem bírhatja sokáig, s ilyen áldozatot nem is hozhat 400—500 előfizető kedvéért, mert a lapnak így. parányi körben nincs is meg a kellő hatása. A mely lap 4—5 év alatt, más költségén, nem tudott annyira megerősödni, hogy maga fenntarthassa magát: az nem életképes. Kifejezést talált az a kívánság, hogy a társaság a lapot szüntesse meg, vagy ha megkezdődött is az új évfolyam: a következő évre ne folytassa a kiadását, ha csak előfizetői fenn nem bírják tartani. — Eljutott tehát a társaság oda, a hova hogy eljut: e lapban előre meg volt mondva. De milyen rossz néven vették akkor az őszinte szót! Pedig az őszinte szó többet ér a hizelgésnél! — A tagdíjak tetemes leszállítására vonatkozó indítványt az egyetemes gyűlés alkalmával tartandó új közgyűlés fogja tárgyalni. A segélyért benyújtott kérvényeket mellőzte a közgyűlés, mert a maga céljaira akarja erejét fentartani, de meg aránytalan is a segély, mikor némelyik, az irodalom és egyház szolgálatában álló egy fillért sem kap, a másik pedig száz forintokat.

Az erdélyi ágostai evangélikus egyház augusztusi közgyűléséből az állami szubvenzió megadását kérte a közoktatásügyi minisztertől. Erre a kérésre az országos konzisztóriumhoz küldött leiratában azt felelte a kormány, hogy nem adhat olyan rendkívüli segítséget, melyről az 1898. XIV. törvénycikk nem intézkedik. A kormány egyben azt a kérdést intézte a konzisztóriumhoz, vajjon kérték e az evangélikus lelkészek jövedelmüknek az államkincstárból való kiegészítését. A konzisztórium azt válaszolta, hogy a lelkészek ezt nem kérték és hogy az állami támogatást nem a lelkészek jövedelmének kiegészítésére, hanem más fontos egyházi föladatokat teljesítésére kérik. A kormány erre újra elutasította a kérést azzal a megokolással, hogy az 1899-iki állami költségvetésben a kért támogatásra nincs fedezet és a pénzügyi helyzet nem engedi, hogy a mostanra, vagy a közel jövőre rendkívüli támogatást helyezzen kilátásba.

Rozsnyón az ág. hitv. evang. főgimnázium görög és magyar nyelv tanára, Seffer Gusztáv, 48 évi működés után nyugalomba vonult. Tiszteletére búcsúünnepet rendeztek, a melyen Oravetz Mihály igazgató, a tanári kar, dr. Pósch Dezső iskolafelügyelő, a tanítványok, az iskolatanács, Langhofer László, Hámos László főispán, a megye s a közoktatási kormány nevében méltatták az agg tanár érdemeit. A főgimnázium disztermében tartott ünnep után a kaszinóban fényes lakomát rendeztek.

Az indiánusoknak kerek 7.500.000 dollárt szavazott meg a congressus, mely összegből 2.500.000 jut az állami iskoláknak. A püspöki egyháztól fentartott „Lincoln-intézet“ a segélyezendők sorából, mivel „tecretáriánus.“ a carlis-lei (Philadelphia) iskolának eddigi 121.000 dollárnyi segélye 150.000 re emeltetett, azzal a feltétellel, hogy még 100 indián gyermeket vegyen fel.

Törökországban mintegy 900.000 gyermek jár 29.106 népiskolába. Ezek közül 9649-et a jelenlegi szultán létesített.

Franciaországban folytonosan tart a r. kath. lelkészek áttérése, a kik megunván a lelket ölt rendszer nyügeit hordozni, a protestantizmus szabadsággal teljes világában keresnek lelki szenvedéseikre gyógyító balsamot. A legtöbb áttérő nyilvánosan, a nagy közönség előtt számol be lépése okairól mintegy a közvéleményt hiva fel a helyeslő ítélet kimondására. Legközelebb a pocéi apátplébános Claveau tért át s kilépését a következő levélben adta tudtára a római püspöknek: „Ön és társai azt követelik tőlem, hogy legyek hű a IV. Pius hitvallásához s azt is hozzáteszi Ön, hogy mindaddig látni sem akar, míg ennek eleget nem teszek. Lelkiismeretem nem engedi meg, hogy ezt megtegyem! Többé nem vagyok pap s nem tartozom a r. kath. egyház kötelékébe. De keresztyén vagyok, a Jézus Krisztus tanítványa, a ki őt ismerem el egyetlen uramnak. Ön még sem követelheti azt, hogy egy egyszerű egyháztag s még kevésbé azt, hogy épen egy lelkész, a lelkiismerete ellen cselekedjek és hogy tovább is azt tanítsa, azt gyakorolja, a mit hamisságnak, hazugságnak tart. Föltétlenül engedelmességet kelle prédikálnom Róma iránt. Pedig ez az egyház a világtörténelem bizonyossága szerint nem más, mint olyan férfiaknak szövete, a kik az Istennek s a Jézus Krisztusnak nevében a lelkek fölött őröködik.“

IRODALOM.

„**Az egyetemi tanulmányozás tárgyi feltételeiről.**“ E czimen adott ki dr. Schneller István a kolozsvári tudományegyetem bölcséletkarának mélységes tudományú, alaposan járó s közoktatásügyünk jövődjébe is betekinteni tudó dékán-tanár egy rendkívül tartalmas értekezést, a melyet szerző nevezett tudományegyetem 1899. május 29-én tartott évforduló és pályadíj kiosztó ünnepélyén olvasott fel s az egyetemi acták külön lenyomataként a nagy közönség által is hozzáférhető.

Az egyetemi tanulmányozás hazai közoktatásunknak a betetőzése, culturpolitikánk egyik eléggé meg nem becsülhető ágazata. S ha közoktatásügyi kormányunk sok bölcseséggel lerakta a nép- és középiskolai oktatás ügyét, meg kell találnia az utat a felsőbb oktatásügy s itt is közelebről az egyetemi tanulmányozás gyökeres reformálására. Mert nézetünk szerint a hazai közoktatásügy a maga organikus egészében szolgálhat a nemzeti közművelődés szent ügyének, a melyre a multak tapasztalatai és tanulságai alapján még igen sok feladat vár.

Ennek az egyetemi tanulmányozásnak tárgyi feltételeiről értekezik Schneller István barátunk, ki még csak nemrég hosszabb tanulmányutakat tett a kormány megbízásából ez ügynek alapos és beható tanulmányozására a külföldi egyetemeken. S jól mondja szerző, hogy hazai egyetemeink az 1848. s az 1872-iki XIX. t.-cz. alapján ma is az oktatás és tanulás szabadságának korszakát élik. Ez a szabadság azonban nem hozta meg a félszázad alatt azokat a gyümölcsöket, a melyeket tőle vártunk. Mert „ime az egyetemi szabadság kegyelméből vannak az egyetemnek polgárai (s itt bizonyára főleg a joghallgatókra gondolt,) a kik nem laknak az egyetem városában. Vannak hallgatói, a kik nem hallgatnak s vannak tanulói, a kik nem tanulnak.“ Ez alapon az egyetemi tanulmányozás reformja azokkal a tárgyi feltételekkel függ össze szervesen, a melyek mellett az egyetem sajátos feladatának az egyetemi tanulmányozásnak megfelel. Csak természetesnek találjuk, hogy az egyetemi tanulmányozás kérdésénél főleg a hazai középiskoláknak tanárokat adó philosophiai fakultásra van tekintettel.

Jól mondja értekező, hogy a törvényszerűséget a fegyelmezettség jellemzi, mivel itt a befo-gadáson alapú a tanulás a mai középiskolában. Épp azért a középiskolai tanárban nem a tudóst, hanem mindenekelőtt a didactát (és hozzá tehetne volna: a nevelőt) keressük és becsüljük és itt szigorú, de igazságos ítéletet mond a mai középiskolára. Szerinte a mai középiskola igen sokat, sőt túl sokat nyújt növendékeinek, de általában véve, éppen az érettséget nem adja meg, sőt mai szervezésénél fogva általában véve nem adhatja meg. A túlságos sok és sokféle anyag, a melyet az ifjú még az utolsó években is kénytelen befo-gadni: a napi ideje nagyobb részének a tanulással való lefoglalása, az évi vizsgákon kívül a gymnasium rémjétől: az érettségi vizsgától való félelem és az arra való készülés útját állja annak, hogy a felvett képzetek megállapodjanak, assimilálódjanak s ez alapon kedvérzet keletkezzék; megakadályozza azt, hogy az egyéni hajlamok kifejlődjenek és önállóan érvényesülhessenek. Ujabb időben azonkívül mindinkább hódít a tanítás és a mód-szer omnipotenciájának téves tana alapján az a

nézet, hogy a gymnazista mindent kizárólag magában a tanórákban tanuljon meg, hogy ott felügyelet és vezetés alatt dolgozzon s hogy ezért az otthoni, a felügyelet nélküli munkásságra kevés bizandó. Értekező szerint ez a téves tan nem számol sem a tanuló egyéniségével sem a társadalmi tényezőkkel, melyek mind egyenként a kiesztelt tervszerűséget kijátszszák, másrészt pedig tervszerűen megakadályozza a tananyagnak sajátos feldolgozását és általában a tevékenység önállóságát. A folytonos maeutika és a kérdéses munkájához való szoktatás az impulsív cselekvést, a szabad munkásságot s az önálló jellemképzést vesélyeztetí.

Majd azt mondja a tudós értekező, hogy az az egyetemi élet, a melyet mi a törvényszerűség az önző hasznavehető tanulás álláspontjára szállítunk le, saját lényegével ellenkezik, bensőleg hazug s ezért is a törvény megkerülésének az önző élelmességnek s az eszközökkel nem törődő eredmény dicsőítésének iskolája. Nem rendeletek, hanem a törvény által biztosított s a gyakorlatban komolyan respektált egyetlen létalapja már az Eötvös által is hangsúlyozott szabadság, azaz az erkölcsi önzetlen önmagát benső szükségesszerűséggel egy eszme szolgálatára helyező szabadság, — ez legyen az egyetem létalapja, éltető levegője. Mert Zeller szerint is tudományos műveltség csak ott szereshető, a hol valódi tudományos szabadság van. Műveltséget csak ott ad a tudomány, a hol a tudás nem holt hagyomány, hanem eleven erő. A megismeréssel együtt és általa a jellem is fejlődjék s az egész ember az igazság birodalmában, mely egyszersmind az erkölcs birodalma is — fölemelkedjék, . . . kü-lömben a szigorú tudományossággal szemben kézművesi felszínesség az egész. Csakis ilyen egyetemi tanulmányozás mellett a doctoratus „az önzetlen, hivatásszerű és önálló szabad tanulmányozásnak elismerő diszokmánya.“

Végül az önálló és szabad egyetemi tanulmányozást elősegítő és alaposan és czélszerűen reformáló tárgyi feltételekről szól. Ezek közé sorozza az egyetemi tanulmányozásra való (de a mai középiskola által meg nem adott) érettséget, a mi viszont a közép és főiskola áthidalását kívánja meg. További feltétele, hogy a könyvtárak „könyvforgató és nem könyvconserváló intézetek“ legyenek; nemkülönben feltételei a szak-seminariumok, a szak-intézetek s a jövő életpályára való tekintetek. E végből az egyetemi tanulmányozás érdeke feltétlenül megköveteli a gyakorló iskola szervezését.

Örömmel és elismeréssel üdvözljük a tudós szerző alapos és tartalmas intézkedését az egyetemi tanulmányozás tárgyi feltételeiről. Szerintünk is az egyetemnek nem az a feladata, hogy hall-

gatói szellemi fejlődését korai befejezésre juttassa, hanem hogy kezdődő tudományos életüket ápolja s szakavatott és bölcs vezetéssel odáig fejlessze őket, hogy útjokat meggyarapodott erővel s élestitett szemmel maguk is kereshessék, mert az egyetemek nem teremthetnek tudományos nagyságokat. Hivatásuk az önálló tudományos munkára való képesítéssel egyidejűleg tudományos készültséget adni oly gyakorlati művelődésekre, a melyek a nép szellemi, vallásos erkölcsi, fizikai és politikai életébe mélyen belevágnak. De azért nem akarjuk, hogy egyetemeink pusztá szakiskola csoportok legyenek, a melyek különböző célokat egymás mellett követnek, hanem oly tudományos organismusok, a melyeket minden részükben egy szellem éltet s az eszményinek tiszta önzetlen szeretete vezet. Alapos szakképzettség is csak alapos általános tudományos műveltség alapján szereshető, mert nézetünk szerint a tanítás tartalma a tiszta szigorú tudomány legyen s az egyetemi tanítás feladata nem pusztán a szakoktatás, hanem az egyetemes tudományos műveltség legyen. Épp azért egyetemeink szellemi életünk középpontjai, tudományos haladásunk vezérei legyenek.

Ezeket a gondolatokat tanultuk S c h n e l e r István egyetemi tanárnak tartalmas értekezéséből.

(Eperjes.)

Dr. Szlávik Mátyás.

Evang. egyházi szemle. „Mi képezi egyházi életünk phylloxeráját, könnyen kitalálja mindenki, a ki egyházi életünkre tekint. A politika berohanása a legfőbb egyházkormányzó testületünkbe, közoktatásunkba, gyülekezeteinkbe, teszi sivárrá, kietlenné, pusztulóvá egyházunk életét. A közelmúltban lefolyt egyházipolitikai harcban is kitűnt, mennyire messze terjedt már a phylloxera egyházunk szőlőjében. Az egyházi érdek azt parancsolta volna, hogy azon alkotások, javaslatok ellen egy emberként állást foglaljunk. De nem, a politikai érdek mást parancsolt és mi nyomorúságos eszközként szerepeltünk, elárultuk egyházunkat.“ (Szerintünk nagyon téved a cikk írója. Nem a politika, hanem a protestantismus elvi következetessége okából el kellett fogadni az egyházipolitikai törvényeket, s elfogadtuk, bár tudtuk, hogy felekezeti érdekeinket ideiglenesen sérteni fogják, de sérti nem az elv, hanem az, hogy a r. kath. egyházzal csak nagyon aránytalan erővel folytathatjuk a mérközést. Nem volna szabad az államnak megállni az első lépésnél, hanem komolyan meg kellene valósítani az egyenlőséget ígérő 1848-i törvényt. A tótok részéről a vád, a miatt, hogy a magyarok az egyházi téren is nemzetiségi politikát űznek, nem egyéb szemfényvesztésnél és egyoldalú panasznál. Az fáj nekik, hogy nekik nem engednek nemzetiségi politikát szabadon űzni az egyházi téren és egyházi eszközökkel. Bizonyi-

tékok kellene? A Cirk. Listy utolsó számában kifogást emel az ellen, hogy a trencsényi egyházmegye gr. Zay Miklóst választotta felügyelővé, a ki pedig reversalist adott gyermekeiről; pedig „egy kis jó kedvvel“ — egyházi szempontból csak így lehetne folytatni — jó protestánst is lehetett volna választani; — nem, a Cirk. L. egyházi lap, így folytatja: egy kis jó kedvvel jó tótót is lehetett volna választani. Dr. Vanovics tiltakozik a bányakerületi gyűlésen az ellen, hogy a túróczi egyházmegye gyűlésén szabad legyen magyarul is beszélni, holott a tótok azt a jogot, hogy tótul beszélhessenek, még az egyetemes gyűlésen is követelik és igénybe veszik. Igen sok tót pap, jobb tót mint pap, az evang. és r. kath. egyházban egyiránt. Ebből a két példából is látni: mit tennének a magyarokkal a tótok egyházi terén is, ha — mernének és bírnának! Legyünk tehát igazságosak, és ne vessék ők szemére a magyarnak azt, a mit maguk is cselekesznek, legyünk tehát evangélikusok és keresztények az egyházi téren, s a politikát és nemzetiségi harcot tartssuk távol mindnyájan az egyháztól!)

A Sárospataki Lapok kiadótulajdonosának, az irodalmi körnek képviselőjét Maklár Pap Miklóst a s.-a.-újhelyi törvényszék 30 frt fő és 10 frt mellékbüntetésre, nem fizetés esetében 4 napi fogházra ítélte, azért, mert politikai cikkeket közölt a lap. „A kik ott is aratnak, a hol nem vetettek“ című cikk az egyházipolitikai törvényekről szólva, politikai szempontból tárgyalja az ezek által képviselt liberális mus háttérbe szorítása mellett az ultramontanismusnak mind jobban előtérbe való tolokodását, „Ministeri ünnepnapok“ című felirással ellátott vezércikkre ugyancsak politikai szempontból tárgyalja a magyar protestáns egyház tagjainak a mai kormány uralma alatti helyzetét, foglalkozik továbbá Perczel D. és Wlassich Gyula miniszternek Szent István napját, továbbá decz. 2-át illetőleg kiadott rendeleteivel. Végül „Visszapillantás az 1898 dik esztendőre a magyar protestáns egyházi élet szempontjából“ című cikket tartja a vád olyanoknak, a melyekben politika van. De hát ha egyházi lapnak ilyenekről nem szabad írni, akkor miről írhat, miben nem lehet politikát találni, ha akar találni valaki?! Védelmében így nyilatkozott a vádlott: „Nincs ezekben a cikkekben semmi törvénysértés, semmiféle sajtórendőri vétség távolról sem, hanem igenis van zaklatás, elhallgattatni akarás, van egy, hála istennek, a nemzet, a haza javára már csak néhai, sajnálatos politikai rendszernek még sajnálatosabb maradványa.“ Az elítélt főlebbezett, remélvén, hogy a jog, törvény és igazság korában már másképp ítélnék, Bizony elszomorító jele az önkénynek ez a pör!

RENDELETEK.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1899. évi 33452. sz. a. kelt leirata, illetve rendelete az elemi népiskolák szorgalom-ideje és nagy-szünete tárgyában.

Valamennyi főtiszt. egyházi főhatóságnak.

A népiskolai közoktatásról szóló 1868. XXXVIII. t. cz. 54. szakasza azt rendeli, hogy a szorgalomidő faluhelyen az egész éven át legalább nyolcz, városban legalább kilencz hónap legyen.

Szükségesnek tartom főleg a tankötelezettség könnyebb ellenőrizhetése és érvényesítése, úgy az évközi elkerülhetlen iskolaváltoztatásoknál a tanulók érdekei szempontjából, hogy az évközi kisebb szünetnapok változatlan fentartása mellett az évi szorgalomidő és ennek megfelelően az iskolai nagy szünet ideje is, — a helyi és földrajzi körülmények figyelembevételével — a törvényes intézkedéseknek megfelelően és az egyöntetűség lehető biztosítása céljából pontosan megállapíttassék.

E végből elrendeltem, hogy az állami, községi, társulati és magán elemi iskolákban a szorgalomidő és a nagy szünet ezentúl a következőkép osztassék be:

a) nyolcz havi iskolázás mellett: a szorgalomidő szeptember 15-től május 15-ig (a nagy szünet: május 15-től szeptember 15-ig);

b) kilencz havi iskolázás mellett: a szorgalomidő szeptember 15-től június 15-ig (a nagy szünet: június 15-től szeptember 15-ig);

c) végül oly helyeken, a hol tíz havi iskolázás van, a szorgalomidő szeptember 1-től június hó végéig (a nagyszünet pedig július 1-től augusztus hó végéig) terjedjen.

Minthogy az elemi iskolákba járó növendékek szüleinek nagy zöme szegényebb sorsú földmivesekből áll, a kik nehéz anyagi helyzetükön folytonos költözködéssel vélnek segíteni, föltötte kívánatosnak tartom, hogy e szegény tanulóknak egyik iskolából a másikba való átléphetése ne ütközzék nagy akadályokba.

Czélszerűnek, sőt a tankötelezettség érvényesítése és a tanulók érdekében szükségesnek tartanám, ha a szorgalomidő és a nagyszünet a felekezeti iskolákban és az állami és községi elemi iskolákkal összhangzó és a törvényes intézkedésekkel megegyező módon állapíttatnék meg.

Tisztelettel felkérem tehát a főtiszt. egyházi főhatóságot, méltóztassék az elemi iskolák szorgalmi idejének és nagyszünetének fentebb megjelölt beosztását — a mennyiben az ottani helyi körülményeknek megfelel — a bölcs kormányzata alatt álló egyházmegyéjében is kötelezővé tenni és nagybecsű elhatározását velem közölni.

ÜZENETEK.

N. S. Ugy van! — **B. I.** A most küldött öszszeggel a f. év végeig rendben van. — **S. J.** A jó tanácsot — bár kéretlen kaptam, köszönöm. de nem vehetem hasznát. Most csakugyan ön gondolt többre, mert már arról is gondolkodott és tanácsot ad nekem, hogy mit tegyek én a lappal, ha Budapesten theol. facultás lesz az egyetemen. No erről én még csakugyan nem gondolkodtam, egyéb gondom is van egyelőre.

Pályázat.

A nagyszombati ág. hitv. ev. egyház

vallásoktató segédlelkészt

alkalmazni óhajt, ezen állás 800 frt évi fizetéssel és megfelelő természetbeni lakással leszen javadalmazandó. — A megválasztandó kötelességei közé tartozik egyelőre a tanítónő képezdei, főgimnáziumi, polgári fiú és leányiskola és ipariszkola ifjúságának vallásoktatása hetenkénti mintegy 15—16 órában, a konfirmandusok tanítása s fölváltva a német nyelvű istenitisztelet tartása, megkivántatik, hogy a választandó fölvavatott lelkész legyen, magyar és német nyelvet teljesen bírja, a tót nyelvben is jártasak előnyben részesülnek. — Jelentkezni az alólírott nál lehet, kinél a közelebbi feltételek megtudhatók. Az állás a választás után mielőbb elfoglalandó.

Nagyszombat, 1899 szeptember 25 én.

Kalenda János

53. 3—1

egyházi felügyelő.

Pályázat.

A nógrádi ág. hitv. ev. egyházmegye kötelékébe tartozó Alsó Bodony ág. hitv. ev. magyar és tót egyházközség

papi állomására

pályázat hirdettetik. — Az állomás javadalma lakáson, kerten kívül 600 forint. — A pályázati kérvények alulírott hoz folyó évi október hó 21-ig benyújtandók.

Kelt Szirákon, 1899. évi október hó 2-án.

Wladár Miksa

főesperes.

54. 1—1

Orosházán nyomtatott Veres Lajos gyorsajtóján.